

International bilingual journal in
Humanities & social Sciences

Millennium

მილენიუმი

Academy for Digital
Humanities - Georgia

Vol.2
2024

The Peer-reviewed Bilingual Scientific Online Journal of the Academy for Digital Humanities

in Humanities and Social Science

დიგიტალური ჰუმანიტარის აკადემია - საქართველოს

ორენოვანი საერთაშორისო ახალგაზრდული სამეცნიერო რეფერირებადი ონლაინჟურნალი

მილენიუმი

Millennium

Volume 2

Tbilisi / თბილისი

2024

The peer-reviewed bilingual scientific online journal **Millennium** was initiated by the founders of the Academy for Digital Humanities and is designed for young researchers working in Humanities and Social Sciences – master students, doctoral students and postdocs. Millennium aims to promote the academic development of a new generation of scientists by creating an academic platform for young researchers working in the Humanities and Social Sciences to publish scientific papers.

დიგიტალური ჰუმანიტარიის აკადემიის რეცენზირებადი ელექტრონული ბილინგუური სამეცნიერო ჟურნალი „მილენიუმი“ დაარსდა დიგიტალური ჰუმანიტარიის აკადემიის დამფუძნებელთა მიერ და განკუთვნილია ჰუმანიტარიისა და სოციალურ მეცნიერებებში მოღვაწე ახალგაზრდა მკვლევართათვის - მაგისტრანტების, დოქტორანტებისა და პოსტდოქტორანტებისათვის. ჟურნალი „მილენიუმი“ მიზნად ისახავს მეცნიერთა ახალი თაობის აკადემიური განვითარების ხელშეწყობას - ჰუმანიტარულ დარგებსა და სოციალურ მეცნიერებებში მომუშავე ახალგაზრდა სპეციალისტებისათვის აკადემიური პლატფორმის შექმნას სამეცნიერო ნაშრომების გამოსაქვეყნებლად.

Scientific Council:

Chairman of the Scientific Council: Manana Tandaschwili (Germany)

Members of the Scientific Council: Jost Gippert (Germany), Gerd Carling (Germany), Iryna Gurevych (Germany), Sergey Kim (Switzerland), Emzar Jgerenaia (Georgia), Vakhtang Litcheli (Georgia), Nana Loladze (Georgia), Rati Skhirtladze (Georgia)

Secretary of the Scientific Council: Sarah Dopierala (USA)

სამეცნიერო საბჭო:

სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარე: მანანა თანდაშვილი (გერმანია)

სამეცნიერო საბჭოს წევრები: იოსტ გიპერტი (გერმანია), გერდ კარლინგი (გერმანია), ირინა გურევიჩი (გერმანია), სერჯეი კიმი (შვეიცარია), ემზარ ჯგერენაია (საქართველო), ვახტანგ ლიჩელი (საქართველო), ნანა ლოლაძე (საქართველო), რატი სხირტლაძე (საქართველო).

სამეცნიერო საბჭოს მდივანი: სარა დოპიერალა (აშშ)

Editorial Board:

Mariam Kamarauli (Editor-in-Chief), Eka Kvirkvelia (Editor), Mzia Khakhutaishvili, Maia Kuktchishvili, Ketevan Datukishvili, Mariam Rukhadze, Giorgi Jgharkava (Executive Secretary), Mariam Gobianidze, Zviad Zalikian.

სარედაქციო საბჭო:

სარედაქციო საბჭო: მარიამ ყამარაული (მთავარი რედაქტორი), ეკა კვირკველია (რედაქტორი), მზია ხახუტაიშვილი, მაია ქუჭიშვილი, ქეთევან დათუკიშვილი, მარიამ რუხაძე, გიორგი ჯღარკავა (აღმასრულებელი მდივანი), მარიამ გობიანიძე, ზვიად ზალიკიანი.

დიგიტალური
ჰუმანიტარიის
აკადემია

© Academy for Digital Humanities - Georgia

© დიგიტალური ჰუმანიტარიის აკადემია - საქართველო

ISSN 2960-9887 (Online)

Content / სარჩევი:

I. Digital Kartvelology / დიგიტალური ქართველოლოგია

Giorgi Jgharkava, *Digital Processing of Proverbs in Kartvelian Languages – Theoretical and Technological Framework* 5

გიორგი ჯღარკავა, ქართველურ ენათა ანდაზების კვლევა ციფრულ ეპოქაში – თეორიული და ტექნოლოგიური ჩარჩო

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7991>

Mariam Kamarauli, *Digital Methods of Comparative Manuscript Research: The Martyrdom of St. Febronia* 44

მარიამ ყამარაული, ხელნაწერთა შედარებითი კვლევის დიგიტალური მეთოდები: წმ. ფებრონიას წამება

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7992>

David Maisuradze, *Georgian Paleographic Fonts and their Role in Scientific Studies* 66

დავით მაისურაძე, ქართული კალიგრაფიული შრიფტები და მათი მნიშვნელობა სამეცნიერო კვლევებისათვის

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7993>

II. Corpus Linguistics / კორპუსლინგვისტიკა

Mariam Gobianidze, *The Issue of Equivalence of Aphorisms in the English Translations of Shota Rustaveli's "The Knight in the Panther's Skin" (based on one aphorism)* 84

მარიამ გობიანიძე, აფორიზმის ეკვივალენტობის საკითხი შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ ინგლისურ თარგმანებში (ერთი აფორიზმის მაგალითზე)

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7994>

Julian Hasche, *Corpus-linguistic Analysis of Verba Sentiendi in „Vepxistqaosani“ in Georgian and Basque* 102

იულიან ჰაშე, გრძნობა-აღქმის ზმნების კორპუსლინგვისტური ანალიზი „ვეფხისტყაოსნის“ დედანსა და პოემის ბასკურ თარგმანში

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7997>

Mariam Rukhadze, *Semantical Analyses of Deverbal Functional Elements from a Corpus-linguistic Point of View* 119

მარიამ რუხაძე, ნაზმნარი ფუნქციური ელემენტების სემანტიკური ანალიზი კორპუსლინგვისტურ ჭრილში

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7999>

III. Language Technologies / ენის ტექნოლოგიები

Marc-Daniel Rahn, *Can Counting Words make Sense? A Simple Application of Visual Tools for Basic Machine Learning in Linguistics* 138

მარკ-დანიელ რანი, აქვს თუ არა სიტყვების დათვლას აზრი? ვიზუალური ხელსაწყოების მარტივი გამოყენება საბაზისო მანქანური სწავლებისათვის ლინგვისტიკაში

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.8000>

IV. Political Linguistics / პოლიტიკური ლინგვისტიკა

Tatia Tstetskhladze, Anastasia Kamarauli, *Contemporary Georgian Political Speech from Gender and Party Perspectives* 160

თათია ცეცხლაძე, ანასტასია ყამარაული, თანამედროვე ქართული პოლიტიკური ზეპირმეტყველება გენდერულ და პარტიულ ჭრილში

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.8002>

V. Comparative literature studies / შედარებითი ლიტერატურათმცოდნეობა

Nino Sabadze, *The Problem of the Face of the Dragon in Caucasian and European Mythological-epic texts* 194

ნინო საბაძე, გველეშაპის სახის პრობლემა კავკასიურ და ევროპულ მითოეპიკურ ტექსტებში

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.8003>

VI. History / ისტორია

Ioseb Schengelia, *On the History of a Castle in Samegrelo (Chakvinji Castle)* 215

იოსებ შენგელია, ერთი ციხესიმაგრის ისტორიისათვის სამეგრელოში (ჭაკვინჯის ციხე)

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.8004>

Corpus-Linguistic Analysis of *Verba Sentiendi* in Georgian and Basque

Julian Hasche
(Frankfurt University)

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7997>
julian.hasche@gmail.com || ORCID: [0009-0002-3878-8457](https://orcid.org/0009-0002-3878-8457)

Abstract: The aim of the present analysis, which is based on a BA thesis in Empirical Linguistics at Goethe University Frankfurt, is to examine the translational relationship between the Georgian epic *Vepxistqaosani* and its Basque translation by Xabier Kintana (1999). The *verba sentiendi*, which represent a separate group of verbs due to their specific characteristics, are in the focus of the analysis and are discussed in detail. The equivalence model by Henjum and Koller (2020) serves as a theoretical framework for the analysis of the relationship between source and translation. The third chapter of the epic (წახვეა არაბთა მევხისტყაოსანი მის ყმისა ვეფხისტყაოსნისა / *Arabiako erregeak zaldun tigrelarruduna dakusa*) was chosen as an example for the study. The methodological framework is based on the principle of phrase alignment, based on the methodology of the corpus project “Rustaveli goes digital”. For the empirical analysis, the verbs which were identified as *verba sentiendi* are analysed grammatically and two surrounding sentences each are translated and parsed to examine the contextual content. The core part of the analysis consisted of a detailed comparative consideration of the previously determined and analysed verbs regarding their textual environment. For this article, the procedure of the empirical analysis is presented exemplarily, with the focus lying on the presentation and discussion of the results of the empirical analysis.

Keywords: Translation studies, Digital Rustvelology, Georgian Language, Basque Language

Introduction

The epic *Vepxistqaosani* by Šota Rustaveli not only occupies a prominent position in the Georgian literary, artistic and cultural heritage, but has also been widely received around the world – to this day, translations and adaptations exist in 58 languages. The article examines this reception process and the relationship between translation and source. For this analysis, the Georgian edition of the epic by Akaši Šaniže (1975) and the Basque translation by Xabier Kintana (1999) were selected.

To investigate these relationships and processes, the focus was placed on the group of *verba sentiendi*. This semantic and grammatical group of verbs denotes sensory perceptions (e.g. see, hear) or mental activities (e.g. think, believe, know; Glück, Glück-Schmidt 2016: 751). This specific group of verbs is used here to examine translation strategies and the relationship between the Basque translation and the Georgian original.

The empirical data for the study are based on the international corpus project *Rustaveli goes digital*, the aim of which is to create an annotated parallel corpus of the *vepxistqaosani* translations to serve as a database and tool for many different scientific approaches to digital humanities.

First, the article describes the group of *verba sentiendi* in more detail to define the subject of the study and the model of equivalence classification on which the study is based. The methodology and working methods are then described, followed by an explanation of the results of the empirical experiment. Finally, the results are evaluated and discussed regarding further research questions.

1. *Verba sentiendi*

The understanding of the term *verba sentiendi* differs depending on the definition. Verbs of perception, thinking, willing or emotional feeling can be classified in several categories due to their complex processual character. Anna Wierzbicka deals with the complexity and processuality of emotional concepts in the context of explaining semantic fields in the English lexicon:

<i>Disappointment</i>
X feels something
sometimes a person thinks something like this:
something good will happen
I want this
after this, this person thinks something like this:
I know now: this good thing will not happen
because of this, this person feels something bad
X feels something like this

Table 1: Semantic concept of *disappointment* (Wierzbicka 1996: 179)

As a result of this semantic complexity, Wierzbicka addresses the problem of equivalents in the translation process. As an example, she cites the comparison of the Polish word *szczęśliwy* and the English *happy*. Although both are the respective “dictionary” equivalents, the scope and interpretation differ. For example, *szczęśliwy* is limited to deeply positive events and is therefore significantly less frequent than the much more frequently used *happy*, which is considered to have significantly less depth (Wierzbicka 1996: 214–216).

This example indicates the problem that the present study is aimed at: what strategies underlie the translations of these verbs? The focus is on highlighting the distinctive similarities and differences between the source and the translation.

The method for classifying the semantics of verbs is based on Van Valin’s model of thematic roles (Van Valin 2005: 31). Using this semantic role model, the arguments were classified and, based on them, the verbal actions were categorized.

Two aspects are fundamental for the semantic role models: On the one hand, the semantic roles function independently of grammatical relations (Van Valin 2005: 22-23). On the other hand, the semantic roles of the arguments are dependent on the predicate. Thus, the specific verb semantics determines the roles of the arguments. Depending on the verb semantics, one and the same phrase can have a different role.

a.	I have cut up <i>the book</i> .	The book = Patient
b.	I have received <i>the book</i> .	The book = Topic
c.	<i>The book</i> scared me.	The book = Stimulus

Table 2: Illustration of different semantic roles due to different verb semantics.

Based on the classification of thematic roles by Van Valin (2005: 31), the following subcategories are used in this paper: a) *verba sentiendi*, b) *verba cogitandi* and *verba sapiendi*, c) *verba volendi*, d) verbs of emotion, and e) verbs with combinations of a) to d).

Specific grammatical relations and constructions can be observed not only in diatheses but also in certain semantic verb classes. This means that in certain constructions and when certain semantic roles are present, the arguments in the sentence are coded in a specific way. Such specific codings of arguments depending on verb semantics can be observed in Georgian. In Georgian, among other factors, the category of intention in *verba sentiendi* conditions the coding of arguments. One example for this is the verb *ბძეგნა smena* (‘to hear’):

(I)	მან	მოისმინა	ის
	man	moismina	is
	PP.3SG.ERG	hear.V.S3SG.O3SG.AOR	PP.3SG.NOM
	‘he/she heard it (with intention)’		
(IIa)	მას	მოეგნა	ის
	mas	moesma	is
	PP.3SG.DAT	hear.V.S3SG.O3SG.AOR	PP.3SG.NOM
	‘he/she heard it (without intention)’		

As can be seen in this example, intention is an important category in the classification of *verba sentiendi*. The Metzler Lexikon Sprache defines intention as the orientation of an organism towards a behavioral goal by means of an internal goal representation that controls the behavior (Rehbock 2016: 299). This category plays an important role in Van Valin’s classification of semantic roles, also as an indicator in the categorization of agentivity, which he illustrates with the adverb *intentionally* (Van Valin 2005:24, 33):

- a. *Many tourists *intentionally* saw the parade.
- a’. Many tourists *intentionally* watched/looked at the parade.

Table 3: Sample of the scope of *intentionally* (Van Valin 2005:33)

The example shows a contrast in the way an action is carried out with intention, which derives from the respective verb semantics. This results in different semantic roles for the two verbs. While this is realized lexically in English (partly also in Basque), it can be expressed grammatically in Georgian. The verb *to see* describes the perceiving entity as an experiencer and what is perceived as a stimulus, because the action occurs without intention, i.e. as a physically automatic optical perception. In the case of *to watch*, the perceiving entity is also an experiencer, but primarily an agent, which predominates in the semantic role hierarchy (Van Valin 2005:31–32). It is an active decision by the agent – which also requires cognitive involvement in the process – to carry out the process of visual perception and thus to process it cognitively at the same time. Due to the importance of intentionality in relation to the group of *verba sentiendi*, this category is also considered in the analysis.

Lastly, the process of determining and categorizing equivalents should be explained. The basic assumption of an equivalent follows the idea of phrase alignment. In the Georgian original, the individual verses were first subdivided into individual phrases, with the focus on the semantic components. The sum of these individual building blocks constitutes the semantic content of the sentence or verse. This is illustrated by the fourth verse of the 84th stanza:

<ph1>ცრემლსა</ph1> <ph2>ვარდი</ph2> <ph3>დაეთრთვილა</ph3> <ph4>გულსა მდულრად ანატირსა</ph4>
<ph1>tears</ph1> <ph2>rose</ph2> <ph3>dewed</ph3> <ph4>from a sorrowful heart</ph4>

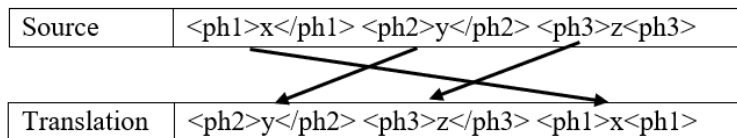
In abstract form, a sentence with 3 arguments would be represented as follows:

<ph1>x</ph1>, <ph2>y</ph2>, <ph3>z</ph3>

The analysis of the Georgian text and one or more translations of it is performed using a contrastive approach based on the phrase alignment already carried out in the Georgian source. Thus, the Basque equivalents of the phrases in Georgian were determined. Applied to the corresponding Basque passage, *Zaldunaren suzko malkoek bihotzetik irtenda aurpegiko arrosa izozten zioten*, the analysis can be structured as follows, with the numeration of the phrases mirroring the syntax in Basque:

<ph1>ცრემლსა</ph1> <ph2>ვარდი</ph2> <ph3>დაეთრთვილა</ph3> <ph4>გულსა მდულრად ანატირსა</ph4>
<ph1>Zaldunaren suzko malkoek</ph1> <ph2>bihotzetik irtenda</ph2> <ph3>aurpegiko arrosa</ph3> <ph4>izozten zioten</ph4>
<ph1>The knight's fiery tears</ph1> <ph2>coming out of the heart</ph2> <ph3>the rose of his face</ph3> <ph4>froze (him) </ph4>

In this particular example, corresponding phrases can be identified in Basque for all Georgian phrases. In abstract form, a sentence with three arguments can be represented as follows:

In the Georgian-Basque comparison of a verse, differences in the semantics of the Georgian and Basque phrases are already apparent when comparing the English translations. This paper examines these relationships between source and translation as well as the type of equivalents, with a focus on the *verba sentiendi*. The theoretical basis for the categorization of these relationships of equivalents is the equivalence theory of Henjum and Koller (2020). Henjum and Koller subdivide denotative equivalence into five types of correspondence: 1:1-correspondence, 1:n-correspondence, n:1-correspondence, 1:0-correspondence and 1:*pars*-correspondence (Henjum / Koller 2020:253-279).

These categories were adapted for the analysis of *verba sentiendi* as follows:

1:1-correspondence: A *verbum sentiendi* in the Georgian source has a direct equivalent in the Basque translation in semantic terms.

1:n-correspondence: A *verbum sentiendi* in the Georgian source is translated by several verbs or verbal phrases in the Basque translation.

n:1-correspondence: Several connected *verba sentiendi* in the Georgian source are merged into one verb or verbal phrase in the Basque translation.

1:0-correspondence: A *verbum sentiendi* in the Georgian source has no semantically corresponding verb or verbal phrase in the Basque translation.

1:*pars*-correspondence: A *verbum sentiendi* in the Georgian source has only a limited equivalent in the Basque translation, or only a partial equivalent on a semantic level, but is to be regarded as an equivalent on the phrasal level. This category includes differences in the basic semantics of the verb (e.g. a *verbum sentiendi* is translated as a verb of movement) or differences in intention. The phenomena of 1:*pars*-correspondences in particular are discussed in more detail in the discussion of the results of the empirical analysis.

2. Methodology

As already explained above, the basic methodology is based on phrase-by-phrase parallelization, using the methodology of the international project “Rustaveli goes digital”. Following the project’s model, the comparative approach was applied to the Georgian text and the Basque translation – both texts were parallelized, the phrases aligned and translated.

At the beginning of the analysis, the verbs in the Georgian text were recorded and categorized; only phrases with finite verbs were considered. For the analysis, only the verbs of the group of *verba sentiendi* were identified and subdivided according to the established categories: a) *verba sentiendi*, b) *verba cogitandi* und *verba sapiendi*, c) *verba volendi*, d) verbs of emotion and e) verbs with combinations of a) to d). The next step was to analyze the Basque text for suitable equivalents based on the phrases identified in Georgian. Not only finite verb phrases, but also nominal phrases etc. were included in the analysis and classified according to the above-mentioned categories. If a verb or verb phrase was identified as a possible candidate according to the criteria of the study, two verses or the entire stanza were always considered in parallel to discuss the occurrences in detail. The following example illustrates the working method:

84.1-2. ნახეს, უცხო მოემე ვინმე ჯდა მტირალი წყლისა პირსა,
 შავი ცხენი სადავითა ჰყვა ლომსა და ვითა გმირსა,
 ‘They saw a stranger sitting by the water’s edge, weeping,
 He held a black horse by the reins, like a lion and hero.’

73.1-2. Halako batean, handik gertu, zaldun ezezagun bat **ikusi zuten** negarrez, uraren ondoan eseria.
 Ondoan zaldi beltz bat zuen loturik. Gizona lehoiaren parekoa zen, heroi gisakoa.
 ‘Suddenly, very close by, **they saw** an unknown warrior crying, sitting by the water.
 Nearby he had a black horse tied up. The man was like a lion, like a hero.’

A closer look reveals that both the Georgian *ნახეს naxes* (‘to see’, S3PL.DO3SG.AOR) and the Basque *ikusi zuten* (‘to see’, S3PL.DO3SG.PST.PRF) semantically describe optical perception without intention. Therefore, this is a 1:1 correspondence.

3. Results of the empirical analysis

According to the analysis criteria, a total of 53 occurrences can be identified in the Georgian text. In Basque, 47 equivalents can be identified, which represent 1:0-correspondences or n:1-correspondences. When considering whether the equivalents in the Basque translation are finite verb phrases or non-finite verb phrases, 32 of the 47 equivalents (and consequently 15 non-finite verb phrases) are finite verb phrases. With regard to the category of intention, the general ratio is 12:41 (with intention : without intention) in Georgian and 12:35 in Basque. A contrastive analysis of the two translations reveals the following result:

		Georgian	
		+ Intention	- Intention
Basque	+ Intention	10	2
	- Intention	0	35
	No equivalent	2	4

Table 4: Contrastive analysis of intention in Georgian and Basque

There are 35 matches where there is no intention in both languages and 8 matches where there is intention in both languages. In addition, there are cases in which there is no equivalent for a Georgian verb in Basque. Particularly noteworthy are two cases in which there is a difference between the two languages. The first case is a difference in the perspective of the action (111.4./100.4.) and the second case is a difference in verb semantics and transitivity (90.3./79.3.).

A general analysis of the frequency of semantic classes shows the following result:

	Georgian	Basque
Emotion	14	11
Optical perception	10	6
Communicative process (acoustic perception + cognitive process)	5	2
Optical perception + cognitive process	4	3
Cognitive perception	3	2
Cognitive process	3	5
<i>verbum sapiendi</i>	3	6
Acoustic perception	2	2
Emotional transformation	2	3
Impulse + cognitive process	2	1
Impulse + Emotion	2	0
Acoustic perception + cognitive process	1	1
Impulse + Optical perception	1	1
Motion	0	1
Event	0	1
Impulse + <i>verbum sapiendi</i>	0	1
Psychic transformation	0	1

Table 5: Overview of the quantitative frequency of semantic classes (Georgian-Basque)

An overview of the semantic (verb) classes shows some differences between the Georgian and Basque translations (of course also because of to the difference in the total number). Particularly noticeable are the four semantic classes that appear in Basque but not in Georgian and thus appear as equivalents for other Georgian verbs: Motion, Event, Impulse + *verbum sapiendi* and psychic Transformation.

A contrastive analysis of the relationships between semantic (verb) classes identifies a total of 34 matching equivalents out of a possible 47, resulting in a 72.34% correspondence rate. The comparison of the divergent cases, which are to be regarded as 1:*pars*-correspondences, shows the following picture:

Georgian		Basque	
Passage	Semantic class	Passage	Semantic class
93.3.4	Impulse + cognitive process	82.3.4.	Cognitive perception
95.1.3	Impulse + Emotion	84.1.2.	Psychic transformation
104.4.1	Communicative process (acoustic perception + cognitive process)	93.4.1.	<i>verbum sapiendi</i> (+ Emotion)
107.1.5	Cognitive perception	96.1.4.	<i>verbum sapiendi</i>
108.1.3	Emotion	97.1.3.	Event
108.2.2	Cognitive perception	97.2.2.	Emotional transformation
109.3.1	Emotion	98.3.2.	<i>verbum sapiendi</i>
109.3.2	<i>verbum sapiendi</i>	98.3.3.	Emotion
111.1.3	Optical perception	100.1.3.	Cognitive process
111.4.3	Emotion	100.4.3.	Motion
112.1.2	Emotion	101.1.2.	Cognitive process
114.4.1	Communicative process (acoustic perception + cognitive process)	103.4.1.	<i>verbum sapiendi</i>
118.4.3	Impulse + Emotion	107.4.4.	Impulse + <i>verbum sapiendi</i>

Table 6: Contrastive analysis of passages with deviations in semantic classes (Georgian-Basque)

This overview shows that the deviations are particularly concentrated in stanzas 96–101 (61.53% of all deviations).

For a contrastive analysis, the most frequent semantic classes were analyzed from the perspective of the Georgian source looking for equivalents in the Basque translation.

There are ten matches for emotion, in one case there is no equivalent and in four passages there are differences in the semantics: 108.1. emotion vs. 97.1. event, 109.3. emotion vs. 98.3. *verbum sapiendi*, 111.4. emotion vs. 100.4. motion, 112.1. emotion vs. 101.1. cognitive process. For the semantic class of visual perception there are six matches, in three cases there is no equivalent and in one case there is a deviation: 111.1. visual perception vs. 100.1. cognitive process.

For the cases in which a communicative process occurs, there are two matches, one is with no equivalent and there are differences in two cases: 104.4. communicative process vs. 93.4. *verbum sapiendi*, 114.4. communicative process vs. 103.4. *verbum sapiendi*. In the passages where visual perception occurs in combination with cognitive processes, there are three matches and in one case no equivalent.

In the passages where cognitive perception appears, there is agreement in one case and in two cases there are differences: 107.1. cognitive perception vs. 96.1. *verbum sapiendi*, 108.2. cognitive perception vs. 97.2. emotional transformation.

For the passages where a cognitive process occurs, there are only matches, namely three in number.

Finally, the *verba sapiendi* show two matches and one deviation: 109.3. *verbum sapiendi* vs. 98.3. emotion.

In the case of emotion, two completely different classes, motion and event, were chosen for the translation in two places. In these two places, we are dealing with transferred representations of actions that can be interpreted as metaphorical. However, many other differences also show that a different subcategory of *verba sentiendi* were chosen for the translation.

A detailed analysis of the *verba sentiendi* reveals Rustaveli's profound understanding of these verbs. Rustaveli shows a complex perspective on the processual character of these verbs. What may initially appear to be a hendiadys often reflects the complex emotional experience of the subjects. The first two lines of stanza 91 are an example for this:

91.1-2. მეფე გაჰკვირდა, გა-ცა-წყრა, გული უც მისთვის მწერომარე;
 გაგზავნა მონა თორმეტი მისი წინაშე მდგომარე.
 'The king was astonished, he was upset, his heart was beating furiously;
 he sent twelve of his servants standing before him,'

Rustaveli draws a multifaceted portrait of the process from acoustic and cognitive processing to an emotional outbreak as a result of the thwarting of expectation: *გაჰკვირდა* *gahkvirda* ('to wonder') is followed by a profound emotional process, *გა-ცა-წყრა* *ga-ca-cqira* ('to get upset'), which is intensified, *გული უც მისთვის მწერომარე* ('the heart beats furiously'), and which ultimately causes Rostevan to initiate an active and deliberate action, namely the sending of the servants. Similar structures using a sequence of different verbs to describe a complex process can also be found, for example, in 85.4., 95.1., and 95.2.

The analysis of translation strategies resulted in the following formal categories: I) equivalent not present (1:0-correspondence) and II) equivalent present. Further subcategories can be identified under II): a) no verbal equivalent or participle and b) verbal equivalent. For category IIb) equivalents, the following translation strategies were observed:

1:1-correspondence: The verbs in the Basque translation agree with the Georgian original in terms of semantics and intention.

1:*pars*-correspondence: Differences in verb semantics and differences in intention are significant. There are divergences in the semantic category of the verb used in the Basque translation compared to the Georgian source, e.g. 111.4. vs. 100.4: In this verse, the Georgian verb *მოვსძულდი* *movszuldi* ('to be hated'), which as a result describes a strong emotional process, is translated in Basque as *utzi nau* ('to leave'), which describes a verb of motion. Thus, in the Basque translation, the result of an emotional process is described metaphorically by means of a verb of motion: the absence of God as a result of the emotional process.

n:1-correspondence: These correspondences are realized as the merging of 2 or more verbs in the Georgian text into one verbal phrase in the translation. As already described, Rustaveli's writing style is characterized by its detailed portrayal of complex processes regarding the *verba sentiendi*, often using a sequence of several *verba sentiendi*. An example of this can be found at 85.4./74.4: In Georgian, there is a verb of optical perception, *ნახეხ* *naxes* ('to see'), and a verb phrase that describes an intended impulse towards optical perception, *ნახვა მოუნდა* *naxva mounda* ('to want to see'). In the Basque translation, this is conveyed via a single verb phrase that denotes an intentional impulse towards visual perception, *ikusteko gogoaz zeuden* ('to have a desire to see').

The differences in perspective are presented in more detail, as they show a fundamentally different view of the narrative and therefore also have an effect on verb

semantics (separate category of 1:*pars*-correspondences). Differences in the narrative perspective also have an impact on the equivalents of *verba sentiendi* in the Basque translation. An example that illustrates this phenomenon can be found at 90.4./79.4.: In Georgian we encounter the verb *ვახმინებ* *vasmine* (‘to make someone listen to something’), the Basque equivalent is *dit [...] entzun nahi izan* (‘to want to listen’, S3SG.O3SG.IO1SG.PRS.PRF). The difference in perspective is that in Georgian the action is presented from the servant’s point of view, indicating that it was impossible for him to initiate a communicative process with the unknown one. Grammatically, this is classified on the one hand by the negation particle of impossibility, *ვერ*, and on the other hand by the diathesis of the verb, the first level of causative. In contrast, the Basque translation focuses on the communication attempts from the perspective of the unknown one, which he actively blocks without paying any attention to the servant. Here we find the negation particle *ez*, which does not convey modality, and *nahi*, which appears as a modal construction of impulse or volition. Such differences in perspective could be explained by stylistic considerations in the narrative dynamics of the translation. Of course, they could also reflect other translations that may have served as a model. Something similar can be observed, for example, in 97.1–2./86.1–2.

A quantitative overview of the translation strategies shows the following picture:

1:0	6
1:1	28
1: <i>pars</i>	15
➔ Of these, differences due to perspective	2
n:1	4

Table 7: Overview of correspondence strategies

4. Conclusion

The contrastive analysis of the Georgian text and the Basque translations based on the third chapter of *Vepxistqaosani* reveals many different phenomena and translation strategies. The methodology based on the “Rustaveli goes digital” project provided a practical tool and working method for corpus linguistic analyses. The third chapter alone reveals many different perspectives on Rustaveli’s epic, the reception of his language, the effect of his metaphors and his almost psychological perspective on processes of perception, emotion and cognition. It should be noted that, on the one hand, there are adequate translations of these processual actions in the translation, which often applies participles. On the other hand, some passages show that Rustaveli’s profound approach to complex emotional processes or the gradual depiction of perceptual processes have not been transferred. Most significant here are fundamental differences in verb semantics, e.g. in 111.4./100.4., or the merger of two (or more) verbs into one verb, whereby the complex processual character is lost (e.g. in 85.4./74.4.). In addition, many of the examples discussed show the direct connection between different verb semantics and different perspectives and intentions.

It should be noted that a large percentage of deviations in verb semantics are concentrated in the five stanzas in which Rostevan tells Tinatin what happened to him and describes the accompanying inner processes of his emotional world. This confluence of

evidentiality, the blurring of reality and the multitude of inner processes presumably caused the translator to contemplate on the adequate depiction of the story, the comprehensibility for the readership or the narrative style, perhaps also a different understanding of the deeper semantics of the *verba sentiendi*. Translators always find themselves in a field of tension between the original and its translation, with the linguistic means of expression and literary and linguistic traditions, as well as personal stylistic decisions, having a strong impact on the relationship.

The empirical analysis shows a diversity of translation strategies and reveals insights both into Rustaveli's use of *verba sentiendi*, which form the pivotal point for the semantics and semantic roles of entire sentences, and into the handling of these particular verbs in the Basque translation.

It would be promising to extend the analysis to further chapters for more comprehensive impressions, to work with further translations in other languages, which would multiply the insights into the intertextual relationships, and to carry out a deeper semantic analysis of the verbs, also regarding their processuality.

Particularly revealing was the complexity of the information structure of Rustaveli's epic and the profound structure of his linguistic expression, a closer analysis of which in different translations would certainly provide further insights into translation strategies and strategies of different languages as well as into Rustaveli's timeless epic.

Bibliography

1. **Glück, Glück-Schmidt 2016:** Glück, H., Glück-Schmidt A., "Verbum sentiendi." In: Glück, Helmut & Michael Rödel (eds.), *Metzler Lexikon Sprache*. 5th edition, Stuttgart: J. B. Metzler Verlag. 751.
2. **Henjum, Koller 2020:** Henjum, K., Koller, W., *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 9th edition. Tübingen: Narr Francke Attempt Verlag.
3. **Rehbock 2016:** Rehbock, H., "Intention", In: Glück, Helmut & Michael Rödel, eds. *Metzler Lexikon Sprache*. 5th edition. Stuttgart: J. B. Metzler Verlag. 299-300.
4. **Rustaveli 1999:** Rustaveli, X., *Zaldun tigrelarruduna*. Transl. Xabier Kintana. Madrid: Grupo Santillana de Ediciones / Zubia Editoriala.
5. **Šanize, 1975:** Šanize, A. (ed.), *Vepxišq̄aosani*. Tbilisi: Sabčota Sakartvelo.
6. **Van Valin 2005:** Van Valin R. D., 2005. *An Introduction to Syntax*. 4th edition. Cambridge: Cambridge University Press.
7. **Wierzbicka 1996:** Wierzbicka A., *Semantics. Primes and Universals*. New York/Oxford: Oxford University Press.

გრძნობა-აღქმის ზმნების კორპუსლინგვისტური ანალიზი
„ვეფხისტყაოსნის“ დედანსა და
პოემის ბასკურ თარგმანში
იულიან ჰაშე
(ფრანკფურტის უნივერსიტეტი)

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.2.2024.7997>
julian.hasche@gmail.com || ORCID: [0009-0002-3878-8457](https://orcid.org/0009-0002-3878-8457)

შესავალი

შოთა რუსთაველის პოემა „ვეფხისტყაოსანი“ არა მხოლოდ ქართული ლიტერატურის, ხელოვნებისა და კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს, არამედ იგი მსოფლიოში ფართოდ გავრცელებული ლიტერატურული ძეგლია – პოემის თარგმანები 58 ენაზეა შესრულებული სხვადასხვა დროს სხვადასხვა მთარგმნელის მიერ. ჩვენი კვლევის მიზანია პოემის ქართული ტექსტისა და მისი ბასკური თარგმანის შედარება. ანალიზისათვის შერჩეულია აკაკი შანიძის (1975) მიერ გამოცემული „ვეფხისტყაოსნის“ ქართული ვერსია და ხაბიერ კინტანას (1999) ბასკური თარგმანი.

ჩვენი ნაშრომის საკვლევი ობიექტია ე.წ. გრძნობა-აღქმის (*verba sentiendi*) ზმნები. დასახელებული სემანტიკური ზმნების ჯგუფი მრავალფეროვანია და აღნიშნავს სენსორულ (მაგალითად: დანახვა, მოსმენა) ან კოგნიტიურ აღქმას (მაგალითად: ფიქრი, რწმენა, ცოდნა) (Glück, Glück-Schmidt 2016:751). სწორედ ზმნათა ეს სპეციფიკური ჯგუფი არის შერჩეული ქართული ორიგინალისა და ბასკური თარგმანის ურთიერთმიმართების შესასწავლად თარგმანის სტრატეგიების გამოვლენის თვალსაზრისით.

კვლევის ემპირიული მონაცემები აღებულია „ვეფხისტყაოსნის“ მრავალენოვანი პარალელური კორპუსიდან „რუსთაველი ციფრულ ეპოქაში“ (*Rustaveli goes digital*)¹. აღნიშნული კორპუსი წარმოადგენს დიდ მონაცემთა ბაზასა და თანამედროვე სამეცნიერო კვლევის ეფექტურ ხელსაწყოს ინტერდისციპლინური კვლევების განსახორციელებლად. აღნიშნული კორპუსის შექმნა 2019 წელს დაიწყო ფრანკფურტის უნივერსიტეტის ემპირიული ენათმეცნიერების ინსტიტუტში კავკასიოლოგიის კათედრაზე. პროექტის მიზანია ვეფხისტყაოსნის თარგმანების ანოტირებული პარალელური კორპუსის შექმნა 58 ენაზე.

¹ <https://rustaveli-goes-digital.de/>

1. *Verba sentiendi* - თეორიული ჩარჩო

ტერმინის *verba sentiendi* გაგება სამეცნიერო ლიტერატურაში არაერთგვაროვანია და განსხვავდება იმის მიხედვით, თუ რა პარამეტრების მიხედვით ვახდენთ მათ დეტერმინაციას. ზოგადი განმარტების მიხედვით, ეს არის ზმნათა სემანტიკური ნიშნით გამოყოფილი ჯგუფი, რომელიც განსხვავდება პრედიკაციის სხვა შემთხვევებისაგან. ზოგადად, ამ ჯგუფს მიაკუთვნებენ გრძნობის, აღქმის, აზროვნების, ნებისყოფის ან ემოციური განცდის ზმნებს, რომლებიც შეიძლება თავის მხრივ დაიყოს რამდენიმე კატეგორიად მათი რთული პროცედურული ხასიათის გამო. წინამდებარე ნაშრომში ჩვენ ვეყრდნობით ზმნათა სემანტიკური კლასიფიკაციის ვან ვალინისეულ თემატური როლების მოდელს (Van Valin 2005:31), რომლის მიხედვითაც ზმნის არგუმენტები თემატურად არიან კლასიფიცირებულნი და ზმნით გადმოცემული მოქმედებების კატეგორიზება თემატური როლების საფუძველზე ხორციელდება.

ვან ვალინის თეორიაში ორი ასპექტი არის ფუნდამენტური სემანტიკური როლების მოდელისთვის: ერთი მხრივ, სემანტიკური როლები გრამატიკული მიმართებებისაგან დამოუკიდებლად ფუნქციონირებენ, მეორე მხრივ, ზმნის არგუმენტების სემანტიკური როლების განსაზღვრება პრედიკატზე არის დამოკიდებული. ამრიგად, არგუმენტების როლს კონკრეტული ზმნის სემანტიკა განსაზღვრავს (Van Valin 2005:22-23). შესაბამისად, ზმნის სემანტიკიდან გამომდინარე, ერთსა და იმავე სახელურ ფრაზას (არგუმენტს) შეიძლება ჰქონდეს განსხვავებული როლი, მაგალითად:

a.	I have cut up <i>the book</i> .	<i>the book</i> = პაციენსი
b.	I have received <i>the book</i> .	<i>the book</i> = ტოპიკი
c.	<i>The book</i> scared me.	<i>the book</i> = სტიმული

ვან ვალინის თემატური როლების კლასიფიკაციის საფუძველზე სტატი-აში გამოყოფილია შემდეგი ქვეკატეგორიები: ა) „გრძნობა-აღქმის“ ზმნები, ბ) „აზროვნების“ და „ცოდნის“ ზმნები, გ) „მიზნის“ ზმნები, დ) „ემოციის“ ზმნები და ე) ჩამოთვლილ ზმნათა კომბინაციები ა-დან დ-ს ჩათვლით (Van Valin 2005:31).

2. კვლევის მეთოდოლოგია

„ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტისა და ბასკური თარგმანის ანალიზის დროს ეკვივალენტების განსაზღვრის თეორიულ ჩარჩოს გამოვიყენეთ ჰენიუმისა და

კოლერის (2020) ეკვივალენტობის თეორია. ჰენიუმი და კოლერი ხუთი ტიპის ეკვივალენტს გამოყოფენ: 1:1-შესატყვისობა, 1:n-შესატყვისობა, n:1-შესატყვისობა, 1:0-შესატყვისობა და 1:pars-შესატყვისობა (Henjum, Koller 2020:253-279). ეს კატეგორიები ადაპტირებულნი იქნენ „გრძნობა-აღქმის“ ზმნების ანალიზისთვის შემდეგნაირად:

- 1) 1:1-შესატყვისობა: ორიგინალში არსებულ გრძნობა-აღქმის ზმნას პირდაპირი სემანტიკური ეკვივალენტი მოეპოვება ბასკურ თარგმანში;
- 2) 1:n-შესატყვისობა: ორიგინალში არსებული გრძნობა-აღქმის ზმნა რამდენიმე ზმნით ან ზმნური ფრაზითაა გადატანილი ბასკურ თარგმანში.
- 3) n:1-შესატყვისობა: ორიგინალში არსებული ერთმანეთთან დაკავშირებული გრძნობა-აღქმის რამდენიმე ზმნა გაერთიანებულია ერთ ზმნად ან ზმნურ ფრაზად ბასკურ თარგმანში;
- 4) 1:0-შესატყვისობა: ორიგინალში არსებულ გრძნობა-აღქმის ზმნას არ აქვს სემანტიკური ეკვივალენტი ბასკურ თარგმანში;
- 5) 1:pars-შესატყვისობა: ქართული ორიგინალის გრძნობა-აღქმის ზმნას ბასკურ თარგმანში მხოლოდ ნაწილობრივი ან შეზღუდული ეკვივალენტი აქვს, მაგრამ ფრაზის დონეზე განიხილება როგორც ეკვივალენტი. ეს კატეგორია მოიცავს განსხვავებებს ზმნის ძირითად სემანტიკაში (მაგალითად, გრძნობა-აღქმის ზმნა ითარგმნება როგორც მოძრაობის ზმნა ან განზრახვა. 1:pars-შესატყვისობა საგანგებოდ და დეტალურად არის განხილული ემპირიული მასალის ანალიზისას.

რუსთაველის მრავალენოვან პარალელურ კორპუსში ბასკური ტექსტი ფრაზული აღინიშნების პრინციპით არის დაპარალელელებული ქართულ ტექსტთან. ბასკური თარგმანი გაანალიზდა შედარება-შეპირისპირებითი კვლევის მეთოდის გამოყენებით.

3. ემპირიული ანალიზის შედეგები

საანალიზო კრიტერიუმების მიხედვით, ქართულ ტექსტში არსებული 53 შემთხვევიდან ბასკურში დაფიქსირდა 47 ეკვივალენტი, რომლებიც წარმოადგენს 1:0-შესატყვისობას ან n:1-შესატყვისობას. ეკვივალენტები ბასკურ თარგმანში გადატანილია ზმნის პირიანი ფორმით ან ზმნის უპირო ფორმით. 47 ეკვივალენტიდან 32 არის ზმნის პირიანი ფორმით თარგმნილი (შესაბამისად, 15 ზმნის უპირო ფორმით). განზრახვის კატეგორიის მიხედვით, საერთო შეფარდება არის

12:41 (განზრახვით : განზრახვის გარეშე) ქართულში და 12:35 ბასკურში. ქართული და ბასკური თარგმანების შეპირისპირებითი ანალიზის შედეგად ვიღებთ:

ქართული

		+ განზრახვა	- განზრახვა
ბასკური	+ განზრახვა	10	2
	- განზრახვა	0	35
	არ არის ეკვივალენტი	2	4

ცხრილი 1: განზრახვის შეპირისპირება ქართულსა და ბასკურში

მასალის კვალიტატიურმა და კვანტიტატიურმა ანალიზმა შემდეგი სურათი გამოავლინა: დადასტურდა 8 შემთხვევა, როდესაც ორივე ენაში არის განზრახვა და 35 შემთხვევა, როდესაც არც წყარო ენაში და არც ბასკურში არ დასტურდება განზრახვა. გარდა ამისა, დადასტურდა რამდენიმე შემთხვევა, როდესაც ქართულ ზმნას არ მოეპოვება ეკვივალენტი ბასკურში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია შემდეგი ორი შემთხვევა. პირველი შემთხვევა არის განსხვავება მოქმედების პერსპექტივის თვალსაზრისით (111.4./100.4.) და მეორე შემთხვევა არის განსხვავება ზმნის სემანტიკასა და გარდამავლობაში (90.3./79.3.).

ზმნების სემანტიკური კლასების სიხშირის ზოგადი ანალიზი გვიჩვენებს შემდეგ სურათს:

	ქართული	ბასკური
ემოცია	14	11
ოპტიკური აღქმა	10	6
კომუნიკაციის პროცესი (აკუსტიკური აღქმა + კოგნიტური პროცესი)	5	2
ოპტიკური აღქმა + კოგნიტური პროცესი	4	3
კოგნიტური აღქმა	3	2
კოგნიტური პროცესი	3	5
ცოდნის გამოხატვა <i>verbum sapiendi</i>	3	6
აკუსტიკური აღქმა	2	2
ემოციური ტრანსფორმაცია	2	3
იმპულსი + კოგნიტური პროცესი	2	1
იმპულსი + ემოცია	2	0

აკუსტიკური აღქმა + კოგნიტური პროცესი	1	1
იმპულსი + ოპტიკური აღქმა	1	1
მოძრაობა	0	1
მოვლენა	0	1
იმპულსი + ცოდნის გამოხატვა <i>verbum sapienti</i>	0	1
ფსიქიკური ტრანსფორმაცია	0	1

ცხრილი 2: ზმნის სემანტიკური ჯგუფების რაოდენობრივი სიხშირე ქართულსა და ბასკურში

ზმნის სემანტიკური ჯგუფების მიმოხილვა აჩვენებს გარკვეულ განსხვავებებს ქართულსა და ბასკურს შორის. „კომუნიკაციის პროცესი“, „ცოდნის გამოხატვა“ (*verbum sapienti*), „ემოციური ტრანსფორმაცია“, „ფსიქიკური ტრანსფორმაცია“ და „მოძრაობა“ არა მხოლოდ სპეციფიკურად არის გადმოცემული ბასკურ თარგმანში, არამედ ისინი რაოდენობრივადაც აჭარბებენ ზმნის სხვა სემანტიკურ ჯგუფებს.

ზმნის სემანტიკურ ჯგუფებს შორის ურთიერთკავშირის კონტრასტული ანალიზი 47 შემთხვევიდან გვიდასტურებს 34 ეკვივალენტს, რაც იძლევა 72.34%-იან თანხვედრის მაჩვენებელს. განსხვავებული შემთხვევების შედარება, რომლებიც 1:pars-თანხვედრად უნდა განიხილებოდეს, შემდეგ სურათს აჩვენებს:

ქართული		ბასკური	
სტროფი	სემანტიკური ჯგუფი	სტროფი	სემანტიკური ჯგუფი
93.3.4	იმპულსი + შემეცნებითი პროცესი	82.3.4.	შემეცნებითი აღქმა
95.1.3	იმპულსი + ემოცია	84.1.2.	ფსიქიკური ტრანსფორმაცია
104.4.1	კომუნიკაციური პროცესი (აკუსტიკური აღქმა + შემეცნებითი პროცესი)	93.4.1.	<i>verbum sapienti</i> (+ ემოცია)
107.1.5	შემეცნებითი აღქმა	96.1.4.	<i>verbum sapienti</i>
108.1.3	ემოცია	97.1.3.	მოვლენა
108.2.2	შემეცნებითი აღქმა	97.2.2.	ემოციური ტრანსფორმაცია
109.3.1	ემოცია	98.3.2.	<i>verbum sapienti</i>
109.3.2	<i>verbum sapienti</i>	98.3.3.	ემოცია
111.1.3	ოპტიკური აღქმა	100.1.3.	შემეცნებითი პროცესი
111.4.3	ემოცია	100.4.3.	მოძრაობა
112.1.2	ემოცია	101.1.2.	შემეცნებითი პროცესი

114.4.1	კომუნიკაციური პროცესი (აკუსტიკური აღქმა + შემეცნებითი პროცესი)	103.4.1.	<i>verbum sapiendi</i>
118.4.3	იმპულსი + ემოცია	107.4.4.	იმპულსი + <i>verbum sapiendi</i>

ცხრილი 3: სემანტიკური ჯგუფის ზმნების შესატყვისობები – გადახრების მქონე პასაჟების კონტრასტული ანალიზი ქართულსა და ბასკურში

ცხრილის მიხედვით, გადახრების მაჩვენებელი ყველაზე მაღალია შემდეგ სტროფებში: 96–101 (ყველა გადახრის 61.53%).

კონტრასტული ანალიზისთვის ყველაზე ხშირი სემანტიკური ჯგუფები გაანალიზებულია ქართული წყარო ტექსტის პერსპექტივიდან და მოძებნილია მათი ეკვივალენტები ბასკურ თარგმანში.

ემპირიული მასალის ანალიზის შედეგად შევეცადეთ გამოგვევლინა მთარგმნელობითი სტრატეგიები. ცხრილში მოცემულია ბასკური თარგმანის სტრატეგიების მიმოხილვა და მისი რაოდენობრივი მაჩვენებელი:

1:0	6
1:1	28
1:pars	15
➔ პერსპექტივის ცვლით გამოწვეული განსხვავებები	2
n:1	4

ცხრილი 4: სტრატეგიების სტატისტიკური მიმოხილვა თარგმანში

4. დასკვნა

ქართული ტექსტისა და ბასკური თარგმანის კონტრასტული ანალიზი, რომელიც „ვეფხისტყაოსნის“ მესამე თავის საფუძველზე ჩატარდა, გვაჩვენებს მთარგმნელთა მიერ მრავალფეროვან და განსხვავებულ მთარგმნელობით სტრატეგიებს. „ვეფხისტყაოსნის“ მრავალენოვან პარალელურ კორპუსზე დაფუძნებული კვლევის მეთოდოლოგია წარმოადგენს კორპუსლინგვისტური ანალიზისათვის პრაქტიკულ ხელსაწყოს. პოემის მესამე თავი მრავალმხრივია მნიშვნელოვანი, რადგან გრძნობა-აღქმის ზმნების სიმრავლე საშუალებას გვაძლევს აღვწეროთ მთარგმნელობითი სტრატეგიები. კორპუსლინგვისტური ანალიზის მეშვეობით შესაძლებელია პოემა სხვადასხვა პერსპექტივიდან ვიკვლიოთ, გავაანალიზოთ ორიგინალისა და თარგმანის პოეტური ენა, განვსაზღვროთ მეტაფო-

რულობის ხარისხი და სხვა. აღსანიშნავია, რომ თარგმანში ხშირად რუსთველისეული ღრმა ფილოსოფიური თუ ფსიქოლოგიური პასაჟები ზედმიწევნით არის გადატანილი. თუმცა თარგმანის ზოგიერთი ნაწილის ანალიზი აჩვენებს, რომ რუსთაველის დამოკიდებულება რთული ემოციური მოვლენებისადმი ან აღქმის პროცესების თანდათანობითი აღწერა არ არის სათანადოდ გადატანილი. განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია ზმნის სემანტიკური ჯგუფების ძირითადი განსხვავებები, როგორებიცაა 111.4/100.4. ან ორი (ან მეტი) ზმნის ერთ ზმნურ ერთეულში გაერთიანება, რის შედეგადაც აღნიშნული პასაჟის კომპლექსური პროცესული ხასიათი დაკარგულია (მაგ. 85.4/74.4). გარდა ამისა, განხილული მაგალითები აჩვენებს, თუ როგორ არის ზმნური სემანტიკა გადაჯაჭვული სხვადასხვა პერსპექტივასა და განზრახვასთან.

უნდა აღინიშნოს, რომ ზმნური სემანტიკის გადახრების დიდი ნაწილი ფიქსირდება იმ სტროფებში, რომლებშიც როსტევეანი თინათინს თავის თავგადასავალზე უყვება და აღწერს საკუთარ შინაგან ემოციურ პროცესებს. ამ მრავალფეროვანმა შიდა პროცესებმა, სავარაუდოდ, აიძულა მთარგმნელი სიუჟეტის ადეკვატური გადმოცემის შესახებ ეფიქრა, მკითხველისთვის გასაგები ენა შეერჩია ან თხრობითი სტილის შესაფერისი მიდგომა გამოენახა. შესაძლოა ამ გარემოებას სხვა ახსნაც მოვუძებნოთ - ეს არის მთარგმნელის მხრიდან პასაჟის სემანტიკური სიღრმეების განსხვავებული აღქმა. მთარგმნელს მუდმივად უწევს რთული არჩევანის გაკეთება და მრავალი ლიტერატურული თუ ენობრივი ნიუანსის გათვალისწინება, ამასთან, არ უნდა დაგვავიწყდეს მთარგმნელის პირადი სტილისტური და ენობრივი არჩევანის ფაქტორიც.

ემპირიული მასალის ანალიზი გვიჩვენებს როგორც რუსთაველის მიერ *გრძნობა-აღქმის* სემანტიკის გამომხატველი ზმნების გამოყენების, ისე მისი თარგმანში გადატანის სტრატეგიების მრავალფეროვნებასა და ტრანსფორმაციის ხარისხს.

სამომავლო კვლევისათვის საინტერესო იქნება ზმნის სემანტიკური ჯგუფების სიღრმისეული ანალიზი და შედარება არა მხოლოდ ბასკურ, არამედ სხვა თარგმანებთანაც. დარწმუნებული ვართ, რომ ინფორმაციული სტრუქტურის შესწავლა-ანალიზი „ვეფხისტყაოსანში“ კვლევის უფრო ფართო და მრავალმხრივ პერსპექტივებს წარმოაჩენს. სიღრმისეული კვლევა-ძიება კიდევ უფრო საინტერესოს გახდის პოემის მეტაფორული სტილის, თარგმანის სტრატეგიებისა და თვით რუსთაველის მარადიული ეპოსის გაგებას.